

GEORGE ELIOT • **Middlemarch**

Middlemarch. A Study of Provincial Life

© Önsöz: F.R. Leavis, "From Romola to Middlemarch", *Great Tradition*

İletişim Yayınları 3243 • İletişim Klasikleri 161

ISBN-13: 978-975-05-3420-1

© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2022, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Barış Özkul

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Marcus Stone, "Hikâyenin Sonu", 1900

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Yağmur Yıldırım Bayrakçı

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GEORGE ELIOT

Middlemarch

Taşra Hayatına Dair Bir İnceleme

Middlemarch

A Study of Provincial Life

ÇEVİRENLER

Seçil Kıvrak - Zariye Biliz

F.R. LEAVIS'İN ÖNSÖZÜYLE

GEORGE ELIOT 22 Kasım 1819'da Warwickshire-South Farm'da Robert Evans ve Christiana Pearson çiftinin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi ve Mary Anne Evans adıyla vaftiz edildi. İlköğrenimini Coventry civarındaki bir yatılı okulda tamamladı; küçük yaşlarda Evanjelizm ve dini doktrinlerin yanı sıra İtalyanca ve Yunanca öğrendi. 1840'ta *Christian Observer*'de yayımlanan "As o'er the Fields" başlıklı dini şiiriyle ilk kez yayın dünyasında boy gösterdi. David Friedrich Strauss'tan çevirdiği *İsa'nın Yaşamı (Das Leben Jesu)* 1846'da *The Life of Jesus* adıyla yayımlandı. 1849'da babasının ölümünden sonra altı aylığına Cenevre'ye gitti ve orada Spinoza'nın *Tractatus Theological Politicus*'unu çevirmeye başladı. Londra'ya döndükten sonra Henry Lewes ile tanıştı ve aralarında uzun yıllar süren bir ilişki başladı. 1854'te Feuerbach'ın *Hıristiyanlığın Özü* adlı eserini, 1855'te ise Spinoza'nın *Etika*'sını İngilizceye çevirdi. Dickens ve dönemin diğer yazarları tarafından büyük övgüyle karşılanan *Scenes of Clerical Life* (1858) ile edebiyat dünyasında geniş çevreler tarafından tanınmaya başladı. Kraliçe Victoria'nın övgüsüne mazhar olan ve büyük ilgi gören *Adam Bede* (1859) üç cilt olarak yayımlandı. 1860'ta George Eliot müstearı arkasına gizlediği gerçek kimliğini kamuoyuna açıkladı. 1860'larda *The Mill on the Floss* (1860), *Silas Marner* (1861), *Romola* (1862) ve *Felix Holt, The Radical* (1866) romanları peş peşe yayımlandı ve Viktorya çağının en büyük yazarları arasına girdi. Büyük ilgi toplayan ve benzersiz bir satış başarısı elde eden *Middlemarch*'in tefrikanı 1871'de başladı ve *Middlemarch*, 1874'te tek cilt olarak yayımlandı. 1876'da son romanı *Daniel Deronda*, 1879'da ise denemelerinden oluşan *Impressions of Theophrastus Such* adlı kitabı yayımlandı. 22 Aralık 1880'de Londra'da vefat etti ve Highgate Mezarlığı'na Henry Lewes'in yanına defnedildi.

Aksi belirtilmedikçe tüm dipnotlar çevirmenler tarafından ilave edilmiş ve epigraflardaki alıntılar çevirmenler tarafından yapılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	15
ÖNSÖZ	
ROMOLA'DAN MIDDLEMARCH'A / F.R. LEAVIS	25

Middlemarch

Giriş	59
BİRİNCİ KİTAP	
Miss Brooke	61
İKİNCİ KİTAP	
Yaşlı ve Genç	179
ÜÇÜNCÜ KİTAP	
Ölümü Beklerken	287
DÖRDÜNCÜ KİTAP	
Üç Aşk Meselesi	379

BEŞİNCİ KİTAP

Kıskaç..... 487

ALTINCI KİTAP

Dullar ve Eşler..... 591

YEDİNCİ KİTAP

Ayartıcı İki Etken..... 691

SEKİZİNCİ KİTAP

Günbatımı ve Gündoğumu..... 783

Final..... 877

*Sevgili kocam George Henry Lewes'e,
kutsanmış birlikteliğimizin on dokuzuncu yılında...*

Giriş

İnsanlığın tarihini bilmek, insan denilen esrarengiz bileşimin çağlar içindeki farklı olaylarda nasıl davrandığını anlamak isteyen birinin, Azize Teresa'nın hayatı üzerine kısaca da olsa düşünmemiş olması; bu küçük kızın bir sabah, minik erkek kardeşiyle el ele, Mağrip diyarında şehit olma uğruna yola çıktığını hatırlayıp şefkatle tebessüm etmemiş olması mümkün müdür? Karacalar gibi savunmasız bu iki çocuk kocaman açılmış gözleri ama aynı zamanda şimdiden milli bir ülküyle çarpan kalpleriyle dağlık Avila bölgesinden minik adımlarla ayrıldılar ve ailevi gerçek, amcalar ve dayılar kisvesi altında karşılarında çıkıp onları bu büyük kararlarından döndürene dek yollarına devam ettiler. Çocukken çıkılan bu hac yolculuğu bir azizenin yaşamı için tam da uygun başlangıçtı. Teresa'nın tutkulu ve idealist yaradılışı onun destansı bir hayat yaşamasını gerektiriyordu; cilt cilt şövalye romanları ve alımlı bir kızın sosyete zaferleri onun için ne ifade edebilirdi ki? İçindeki ateş bu hafif yakıtı hızla tüketti ve ardından için için yanarak sınırları tanımayan bir doygunluğa; yorgunluğu hiçbir koşulda kendine hak görmeyen, benliğine dair duyduğu umutsuzlukla benliğinin ötesindeki hayata dair coşkun bir bilinci uyum içinde bir araya getiren bir hedefe doğru harlandı. Teresa kendi destanını dinî bir tarihinin islahında buldu.

Üç yüz sene evvel yaşayan bu İspanyol kadın kuşkusuz türünün son temsilcisi değildi. Yankısı tarihe kalan olaylar anlamında desantsı bir hayatı olmayan nice Teresalar doğdu. Belki hatalarla dolu bir hayatı onlarınki; belki fırsatlar, ruhtaki manevi ihtişama çok cimri davrandı, belki de trajik bir yaşam, onu kaleme alacak hürmete layık bir şair bulamadığından unutulmanın karanlık sularına ağsız gömüldü. Pek bilgi sahibi olmadığımız çarpık şartlar altında fikirleriyle eylemlerini soylu bir uyum içinde buluşturmaya çalıştılar, buna rağmen sıradan insanlara çabaları tutarsız ve anlamsız göründü. Zira sonradan doğan bu Teresalar, tutkulu bir ruha yol gösterecek, öğreti olacak tutarlı bir sosyal inanç ya da tarikatın yardımından yoksundular. Tutkuları, belirsiz bir ülkü ile sıradan kadınca özelemler arasında gidip geldi; biri aşırılık denip tasvip edilmezken, öbürü de kusur olarak ayıplandı.

Bazıları bu kusurlu hayatların Tanrı'nın kadın doğasını yakışık-sız bir müphemlikte yaratmasından kaynaklandığını düşündü. Bu kişilere göre, şayet kadına özgü yetersizlik düzeyi, ancak üçe kadar sayabilme kabiliyeti gibi tek bir düzeyle sınırlı olsaydı, kadınların toplumsal kaderi bilimsel bir kesinlikle ele alınabilirdi. Fakat müphemlik varlığını koruyor ve çeşitliliğin sınırları gerçekten de çok geniştir; bu çeşitliliği, kadınların saç modellerinin ve beğendikleri manzum ya da nesir aşk hikâyelerinin aynı oluşunu dayanak noktası olarak anlamaya çalışan kişi çok yanılır. Bazen bir kuğu yavrusu çamurlu bir gölette ördek yavruları arasında huzursuzluk içinde büyür ve hiçbir zaman akarsuyu, dahil olduğu perde ayaklı türüyle beraber bulmaz. Bazen de, hiçbir şeyin kurucusu olmayan, sevgi dolu kalbinin atışları ve hıçkırıkları erişilmemiş bir ihvanın ardından titreye titreye sona eren, uzun süre hatırlanacak bir eyleme odaklanmak yerine engeller arasında dağılıp giden bir Azize Teresa doğar.

BİRİNCİ KİTAP
Miss Brooke

BİRİNCİ BÖLÜM

*Bir kadın olduğum için faydalı bir şey yapamadığımdan
Hep ona en yakın şeyi yapmaya çalışırım.*

– BEAUMONT VE FLETCHER, *The Maid's Tragedy*

Miss Brooke'un gösterişsiz kıyafetler içinde sanki iyice göze çarpan bir güzelliği vardı. Elleri ve bilekleri o kadar biçimliydi ki kolları İtalyan ressamların Kutsal Bakire tasvirlerindeki kadar sade olan giysileri rahatlıkla giyebilirdi. Sade kıyafetleri, görünüşünün yanı sıra endam ve tavrına da asalet katardı. Miss Brooke'un bu tarzı taşraya özgü olsa da ona günümüz gazetelerindeki bir yazıda İncil'den –ya da önde gelen şairlerimizden– yapılmış bir alıntının etkileyiciliğini verirdi. Genelde olağanüstü zeki olduğundan bahsedilir ama bunu söyleyenler kardeşi Celia'nın daha sağduyulu olduğunu eklerdi. Celia'nın giysilerinin de çok süslü olduğu söylemezdi, kıyafetinin ablasınınkinden farklı olduğunu ve birazcık işve taşıdığını ancak onu yakından gözlemleyenler fark edebilirdi. Çünkü Miss Brooke'un sade giyinmesinin karışık nedenleri vardı ve bunların çoğu kardeşi için de geçerliydi. Bu gerekçeler arasında

birer hanımefendi olmalarından gelen gururun payı ihmal edilemezdi: Kökleri aristokrat değilse de Brookelar hiç tartışmasız “iyi” bir aileydi. Birkaç nesil geriye gittiğinizde kumaş ölçen ya da paket yapan bir manifaturacıya rastlamazdınız, aslına bakarsanız amiral ya da din adamından daha aşağısını bulamazdınız. Hatta aralarında Cromwell’in ordusunda görev yapmış Püriten bir beyefendi dahi vardı; bu soylu kişi daha sonra şartlara uygun davranıp, siyasi karışıklıklardan mazbut bir aile mülkünün sahibi olarak çıkmayı başarmıştı. Böyle bir soydan gelen, taşrada sessiz sakin bir evde yaşayan ve oturma odasından az daha büyük bir kiliseye giden bu genç kadınlar haliyle, lüzumsuz süslenmeyi bir işportacı kızının hevesi olarak görürdü. Bir de o zamanlar iyi ailelerde, tasarruf gerektiğinde akla öncelikle mevkilerinin ayırt edici özelliği olan gösterişli kıyafetler gelirdi. Dinî duyguların tamamen dışındaki bu gibi nedenler sade kıyafeti açıklamaya yeterli olurdu ancak söz konusu Miss Brooke olduğunda din tek başına bu durumu belirlerdi. Celia da uysalca ablasının düşüncelerine boyun eğmiş ancak bunları, önemli öğretileri tuhaf bir heyecana kapılmadan kabul edebilen sağduyusuyla birleştirmişti. Pascal’ın *Düşünceler* kitabından ve Jeremy Taylor’dan pek çok pasajı ezbere bilen Dorothea’ya göre, insanlığın kaderine Hıristiyanlık ışığında bakıldığında, kadın modasına gösterilen ilgi tumarhaneye yaraşır bir uğraştı. Ebedi sonuçları olan manevi hayatın kaygılarını ipek kurdelelere ve kat kat drapelere gösterilen yoğun ilgiyle bağdaştırıyordu. Teorilere işleyen akli doğası gereği, Tipton köyüyle kendisinin oradaki davranış kurallarını kapsayabilecek yüce bir dünya kavramının özlemini duyuyordu. Yoğun duygulara ve yüceliğe âşıkta, bu özellikleri içerdiğini düşündüğü her şeyi kucaklamakta gözü pekti; şehit olmayı istemesi, bundan vazgeçmesi ve sonra şehadeti hiç aramadığı bir yerde bulması muhtemeldi. Evlenme çağındaki bir kızın karakterindeki bu gibi özellikler kismetine mani olabilirdi elbette; geleksel kurallar çerçevesinde güzellik, gösteriş ve uysallık ölçütlerine göre değerlendirilmesini engellerdi. Öte yandan, iki kardeşin büyüğü olan Miss Brooke daha yirmisinde bile değildi. Anne babalarını kaybettiklerinde yaklaşık on iki yaşlarındaydılar ve o zamandan beri ikisi de önce bir İngiliz ailenin, daha sonra da Lozan’da

İsviçreli bir ailenin yanında sınırlı ve gelişigüzel bir eğitim almıştı. Vasileri olan müzmin bekâr amcaları çocukların yetimlikten doğan kayıplarını bu şekilde telafi etmeye çalışmıştı.

Kardeşlerin neredeyse altmış yaşında, yumuşak başlı, muhtelif düşünceleri ve değişken politik eğilimleri olan amcalarıyla yaşamak üzere Tipton Çiftliği'ne gelmelerinin üzerinden daha bir yıl bile geçmemişti. Mr. Brooke gençlik yıllarında çok gezip dolaşmıştı ve o yörede, tıpkı kendi gibi aklının da bir türlü yerinde durmadığına inanılırdı. Mr. Brooke'un kararlarını tahmin etmek hâva durumunu tahmin etmek kadar zordu. Kesin olarak söylenebilecek tek şey iyi niyetle hareket edeceği ve amacına ulaşmak için mümkün olduğunca az para harcayacağıydı. Çünkü inatçı biçimde müphem olan zihinlerde bile bazı sert alışkanlık zerrelere bulunur. Şahsi menfaatleriyle ilgili her konuda gevşek bir adam dahi, gözü gibi baktığı enfiye kutusu söz konusu oldu mu uyanık, kuşkucu ve hasis olabilir.

Mr. Brooke'taki kalıtsal Püriten enerji damarının askıda kaldığı açıktı ama yeğeni Dorothea'da bu enerji, hatalar ve erdemler arasında aynı derecede parlar, bazen de amcasının konuşmalarına ya da mülkünü "her şeyi oluruna bırakma" yöntemiyle idare etmesine duyduğu tahammülsüzlüğe dönüşürdü. Bu da onun reşit olup cömert projeler için kullanacağı bir miktar paraya hâkim olacağı günü daha bir hevesle beklemesine neden olurdu. Dorothea zengin bir vâris olarak görülürdü: Kızlar, anne babalarından yılda yedi yüzer sterlin aldıkları gibi, Dorothea evlenip bir erkek çocuk sahibi olduğu takdirde Mr. Brooke'un tahminen yılda üç bin sterlin getiren mülkü de bu çocuğa miras kalacaktı. Hâlâ Mr. Peel'in Katolik Meselesi hakkındaki son tutumunu¹ tartışan, gelecekteki altın yataklarından ve kibar hayatın ihtiyaçlarını soyluca yücelten debdebeli zenginlerden habersiz taşralı aileler için bu para bir servetti.

Peki, bu kadar güzel ve geleceği bu denli parlak bir kız olan Dorothea'nın evlenmesinin önünde ne gibi bir engel olabilirdi? Uç-

1 Dönemin İçişleri Bakanı Sir Robert Peel, Katoliklerin dinî ve siyasi özgürlüklerine şiddetle karşıyken, patlak veren toplumsal huzursuzluklar sonucunda 1829'ta birden fikir değiştirip Katoliklere daha fazla özgürlük veren politikalardan yana olmuştu.

larda gezinmeyi sevmesi ve hayatını, temkinli bir adamın ona evlenme teklif etmeden önce tereddüt etmesine ya da Dorothea'nın nihayetinde bu uğurda bütün teklifleri reddetmesine neden olabilecek belli birtakım fikirler doğrultusunda yaşamaktaki ısrarı dışındada buna hiçbir şey mani olamazdı. Az çok iyi bir aileden gelen ve serveti olan bir kız düşünün: Bu kız aniden hasta bir amelenin yanında yere diz çöküp sanki Havariler zamanında yaşıyormuşçasına hararetle dua ediyor; bir Katolik gibi oruç tutma hevesine kapılıyor ya da sabahlara kadar eski ilahiyat kitapları okuyor olsun! Böyle bir eşin, bir sabah, gelirini nasıl harcayacağına dair yeni bir planla sizi uyandırarak iktisat politikanıza ve tavlalarınızdaki atlara karışması gayet mümkündür. Dolayısıyla bir adamın böyle bir ilişkiyi göze almadan önce iki kere düşünmesi normaldir. Kadınların bazı düşüncelere sahip olması beklenen bir şeydi ancak toplumun ve aile yaşamının güvencesi, bu düşüncelerini hayata geçirememeleriydi. Mantıklı insanlar komşuları ne yaparsa onu yapardı. Etrafta başıboş deliler varsa da bilinir ve onlardan uzak durulurdu.

Köylüler de dahil olmak üzere taşranın, aralarına yeni katılan bu genç hanımlar hakkındaki fikri, sevecen ve masum görünmesinden ötürü Celia'nın lehineydi. Dorothea'nın iri gözleri ise dindarlığı gibi alışılmadık ve dikkat çekici bulunuyordu. Zavallı Dorothea! Onunla kıyaslandığında masum görünen Celia aslında kurnaz ve dünya işleri hakkında daha bilgiliydi. İnsan zihni, bir çeşit hanedan arması ya da saat kadranı işlevi gören dış görünüşten çok daha karmaşıktır.

Dorothea'yı tanıyanlar, bu söylentilere rağmen, gene de onda bu söylenenlerle bağdaşan tuhaf bir cazibe olduğunu fark ederler, onu at binerken gören çoğu erkek büyüleyici olduğunu düşündürdü. Dorothea açık havayı ve kır hayatının pek çok yönünü sever, gözleri ve yanakları katışıksız bir hazla parlarken hiç de sofu birine benzemezdi. At binmek, vicdanen onu rahatsız etmesine rağmen vazgeçemediği bir şeydi. Bundan bir pagan gibi tensel zevk aldığı hisseder, bu yüzden at binmekten vazgeçebileceği günü dört gözle beklerdi.

Samimi ve coşkulu bir tabiatı vardı, kendini beğenmişlik uzagından bile geçmezdi. Gerçekten de, Dorothea'nın muhayyilesi-

nin, kardeşi Celia'yı kendinden daha üstün meziyetlerle nasıl bezediğini görmek çok hoştu. Şayet bir erkek Mr. Brooke'u ziyaret amacı dışında başka bir vesileyle çiftliğe gelmişse onun mutlaka Celia'ya âşık olduğu sonucuna varırdı. Mesela Sir James Chettam'ı sürekli Celia'nın gözüyle tartar, içinden Celia'nın onu kabul etmesinin iyi olup olmayacağını tartışırdı. Ona göre, Chettam'ın kendisine talip olduğunun düşünülmesi münasebetsizliğin dik âlâsıydı. Hayatın gerçeklerini öğrenmeye hevesli olmasına rağmen Dorothea'nın evlilik hakkında çocuksu fikirleri vardı. Aynı zamanda doğmuş olsalardı, evlilikte yaptığı o lanet hatadan kurtarmak için basiretli Hooker'ı koca olarak kabul edeceğine emindi; kör olduğunda John Milton'ı veya garip alışkanlıklarına katlanmanın yüce bir dindarlık sayılacağı büyük adamlardan herhangi birini de seçebilirdi. Fakat teklifi karşısında kararsızlığını dile getirdiği zaman bile her sözüne, "Çok doğru!" diye karşılık veren, yakışıklı ve sevimli bir baronet onu sevgili olarak nasıl etkileyebilirdi? Gerçek anlamda cezbedici olan birliktelik, kocanızın bir çeşit baba olduğu ve isterseniz size İbranice dahi öğreteceği evlilikti.

Dorothea'nın karakterindeki bu gariplikler, yeğenlerine refakat edip yol gösterecek orta yaşlı bir hanım tutmadığı için civardaki ailelerin Mr. Brooke'u daha da fazla suçlamasına neden oluyordu. Ancak Mr. Brooke bu vazifeyi üstlenebilecek üstün kadın türünden bizzat kendisi o kadar çok korkuyordu ki Dorothea'nın itirazlarını kabullenmesi hiç zor olmamıştı. Bu meselede Mr. Brooke tüm dünyaya –yani bölge papazının karısı Mrs. Cadwallader'a ve beraber Loamshire'ın kuzeydoğusuna gzmeye gittikleri küçük eşraf grubuna– meydan okuyacak kadar cesur davranmıştı. Böylece Miss Brooke amcasının evinde hükmünü sürüyor, yeni otoritesinden ve bu sayede gördüğü hürmetten hiç gocunmuyordu.

Sir James Chettam o gün çiftliğe, kızların daha önce görmediği ve Dorothea'nın saygı dolu beklentiler yüklediği bir beyle beraber yemeğe gelecekti. Bu bey, bölgede derin bilgisiyle dikkat çeken ve uzun yıllardır din tarihiyle ilgili büyük bir eser üzerinde çalıştığı bilinen Muhterem Peder Edward Casaubon idi. Bu bey ayrıca dindarlığına ışık katacak bir servete ve kitabı yayımlandığında daha iyi anlaşılacak özgün fikirlere sahipti. İlim tarihinin kro-

nolojisini bilmeyen birinin bu ismin muazzamlığını değerlendirebilmesi zordu.

O gün sabahtan Dorothea, köyde açılmasına önyak olduğu anaokuluna gitmişti. Kardeşinin yatak odasıyla kendisininkini ayıran sevimli oturma odasında bazı bina planlarını bitirme kararıyla (bu çok sevdiği türden bir işti) her zamanki yerini alırken, bir teklifte bulunmak için ablasını tereddütle izleyen Celia, “Dorothea, eğer senin için de bir sakıncası yoksa, yani çok meşgul değilsen, bugün annemin mücevherlerine bakıp paylaşsak olur mu?” dedi. “Amcam onları sana vereli bugün tam altı ay oldu ama sen onlara hâlâ bakmadın.”

Celia'nın yüzünde belli belirsiz bir memnuniyetsizlik vardı fakat ablasına ve ilkelerine duyduğu saygıyla karışık korkudan dolayı bu ifadeyi bastırmaya çalışıyordu, zira tedbirsizce yaklaşıldığında bu ikisi, yani ablasıyla ilkeleri ortaya esrarengiz bir heyecan çıkarabilirdi. Dorothea başını kaldırdığında Celia onun gözlerinin güldüğünü görüp rahatladı.

“Küçük bir ayaklı takvim gibisin sen Celia! Peki, bu altı ay güneş takvimine mi yoksa ay takvimine göre mi ölçüldü?”

“Bugün eylülün son günü, amcam sana onları verdiğinde nisanın ilk günüydü. Biliyorsun, o zamana kadar mücevherlerin aklına gelmediğini söylemişti bize. Bence, sen de onları alıp şu dolaba kilitlediğinden beri aklına getirmedin hiç.”

“Ama tatlım, onları takmamamız gerektiğini biliyorsun değil mi?” Dorothea, biraz sevecen biraz da ders verir gibi, gayet samimi bir ses tonuyla konuşuyor, bu sırada elindeki kurşunkalemle sayfanın kenarına küçük küçük eskizler çiziyordu.

Celia kızardı ve ciddi bir tavır takındı. “Canım, bence asıl onları takmazsak, bir kenara koyup unutursak annemizin hatırasına saygısızlık etmiş oluruz.” Biraz duraksadıktan sonra duyduğu mahcubiyetin verdiği itkiyle devam etti. “Hem şimdi artık kolyeler çok yaygın. Bazı konularda senden bile katı olmasına rağmen Madam Poincon da ziynet eşyası takıyordu. Hatta genel olarak Hıristiyanlar da takıyor. Eminim cennette eskiden mücevher takmış kadınlar vardır.” Celia, bir şeyi gerçekten inanarak savunduğunda güçlü bir zekâ melekesi sergileyebiliyordu.

“Onları takmak mı istiyorsun?” dedi Dorothea hayretle. Duyduğu şaşkınlıkla tüm benliği, ziynet eşyası takan Madam Poincon’dan aldığı dramatik bir hareketle canlılık kazanmıştı. “O zaman çıkaralım onları yerinden. Neden daha önce söylemedin bana? Ama anahtarlar, anahtarlar nerede?” Ellerini başının iki yanına bastırmış, umutsuzca anahtarların yerini hatırlamaya çalışıyordu.

“İşte burada,” dedi Celia. Söyleyeceklerini çok önceden düşünmüş ve anahtarları da hazır etmişti.

“Dolabın büyük çekmecesini açıp mücevher kutusunu çıkar.”

Mücevher kutusu kısa bir süre sonra önlerinde açık duruyordu. Çeşit çeşit mücevher masanın üstüne parlak çiçekler gibi yayılmıştı. Çok ahım şahım bir koleksiyon olduğu söylenemezdi ama içlerinden birkaç tanesi gerçekten görülmeye değerdi. Altın işçiliğinin en fes bir örneğini sergileyen mor ametist taşlı kolye ile beş pırlantalı inci haç hemen göze çarpıyordu. Dorothea hemen kolyeyi alıp kardeşinin boynuna taktı. Kolye boynuna neredeyse bir bilezik gibi yapışmış ama Celia’nın Henrietta-Maria tarzındaki başıyla boynuna yakışmıştı, bunu kendisi de karşısındaki boy aynasında görebiliyordu.

“Şuraya bak Celia! Bunu Hint muslini elbisenle takabilirsin. Ama bu haçı koyu renkli elbiselerle takmalısın.”

Celia sevinçten gülmemek için kendini zor tutuyordu. “Ama Dodo, haçı sen almalısın.”

Dorothea, “Hayır canım, hayır,” diyerek ellerini umursamaz ve küçümser bir tavırla havaya kaldırdı.

“Olmaz, onu kesinlikle sen almalısın, sana yakışır. Siyah elbisenle takarsın,” diyerek ısrar etti Celia.

“Olmaz, dünyada olmaz. Bir haç, süs olarak takacağım son şeydir.” Dorothea hafifçe ürperdi.

“O zaman benim takmamı da hoş karşılamazsın,” dedi Celia sıkıntıyla.

Dorothea, “Hayır tatlım, hayır,” diyerek kardeşinin yanağını okşadı. “İnsan ruhunun da kendine has bir çehresi vardır; birine yakışan ötekine yakışmaz.”

“Annemizden yadigâr olarak almak istersin belki.”

“Hayır, bende anneme ait başka şeyler var. Sandal ağacından çok sevdiğim şu kutu mesela. Başka bir sürü şey. Aslında bunla-

rın hepsi senin, tatlım. Tartışmaya gerek bile yok. Hadi, al götür eşyalarını.”

Celia biraz kırılmıştı. Bu Püriten hoşgörüdeki üstünlük havası Püriten işkencesinden daha az acı vermiyordu. “Ama ablam olarak sen onları kullanmayı reddedersen ben nasıl takabilirim ki?”

“Olmaz Celia, sırf sen müsamaha gör diye benden incik boncuk takmamı isteyemezsin. Eğer öyle bir kolye takarsam kendimi parmak uçlarımda dönüyormuş gibi hissederim. Dünya etrafımda pır pır döner, nasıl yürüyeceğimi bilemem.”

Celia kolyeyi çıkardı. Rahatlamıştı. “Senin boynuna sıkı gelirdi zaten, uzun bir kolye sana daha çok yakışır.” Kolyenin her açıdan Dorothea için uygunsuz olması Celia’nın içini rahatlatmıştı. Yüzük kutularını açmaya başladı, kutuların birinde elmaslarla bezeli zarif bir zümrüt yüzük vardı. Tam o anda bulutun arkasından çıkan güneşin ışığı masaya vurdu.

“Bu taşlar ne kadar da güzel!” diye haykırdı Dorothea güneş ışığının birden parıldayışı kadar ani bir duygu seliyle. “Renklerin de kokular gibi insanın içine işlemesi ne kadar garip! Sanırım bu yüzden mücevherler Yuhanna’nın Vahiy’inde manevi simge olarak kullanılıyor. Cennetten kopmuş parçaları andırıyolar. Bence bu zümrüt hepsinden daha güzel.”

“Ona uygun bir de bilezik var,” dedi Celia. “Başta onu fark etmemişiz.”

Dorothea yüzükle bileziği zarif parmağıyla bileğine takıp elini pencereye doğru uzattı. “Çok güzeller,” dedi. Renklerden aldığı hazzı, mistik dinsel coşkusuyla haklı çıkarmaya çalışıyordu.

Ablasının böyle bir zayıflık göstermesine şaşırılmış, zümrütlerin tenine mor ametistten daha çok yakışacağı düşünün Celia, “Bunları istersin sen Dorothea,” dedi hayli tereddütle. “Madem başka bir şey almıyorsun bu yüzükle bilezik senin olmalı. Ama bak, şu akik taşları da çok güzel, hem de mütevazı.”

Dorothea, “Evet, bunları, bu yüzükle bileziği alacağım,” dedi. Sonra elini masaya koyup farklı bir ses tonuyla devam etti. “Öte yandan bu taşları çıkaran, işleyen, satan insanların sefilliğini bir düşünsene!” Tekrar sustu. Celia ablasının bilezikle yüzüğü reddedeceğini düşündü. Tutarlı olmak için böyle yapması gerekiyordu.

“Evet canım, bunları alacağım,” dedi Dorothea kararlı bir sesle. “Ama kalan hepsi senin, kutuyu da al.”

Yüzükle bileziği çıkarmadan ve gözlerini onlardan ayırmadan kalemi eline aldı. Gözlerini bu katıksız renk pınarıyla beslemek için onları üzerinde taşıyabileceğini düşünüyordu.

Gerçek bir merakla ablasını izleyen Celia, “Herkesin içinde de takacak mısın?” diye sordu.

Dorothea bakışlarını hızla Celia’ya çevirdi. Bazen, yakıcı denebilecek keskin bir idrak gücü, sevdiklerine atfettiği bütün hayalî süsleri aşırıyordu. Miss Brooke bir gün tam bir uysallık gösterecek aşamaya erişirse bu, içindeki ateş eksildiği için olmayacaktı.

“Belki takarım,” dedi mağrur bir tavırla. “İleride kendimi ne kadar alçaltacağımı nereden bileyim!”

Celia kızardı, keyfi kaçmıştı. Ablasını kırdığını anlamıştı, kutuyu içindekilerle beraber götürdü, kendisine hediye edilen mücevherler hakkında güzel bir şey söyleme cesaretini bile gösteremedi. Dorothea da mutsuz olmuştu. Hislerinin ve az önce ufak bir patlamayla sona eren olaydaki sözlerinin saflığını sorgulayarak planını çizmeye devam etti.

Celia haksız olduğunu düşünmüyordu. Bu soruyu sorması gayet doğal ve makuldü. Dorothea’nın tutarsız olduğunu tekrarladı içinden; ya mücevherlerden payına düşenin hepsini almalı ya da söylediklerinden sonra hepsinden vazgeçmeliydi.

“Kolye takmanın dualarıma engel olmayacağından eminim, ben buna inanıyorum,” diye geçirdi içinden. “Ayrıca cemiyet içine çıkıyoruz diye Dorothea’nın fikirlerine göre davranmak zorunda değilim ama tabii kendisi onlara göre davranmalı. Dorothea zaten her zaman tutarlı davranmıyor ki!”

Ablasının kendisini çağırdığını duyana kadar Celia başını eğip sessizce nakışını işledi.

“Gel Pisicik, gel de planıma bak, eğer merdivenlerle şömineleri uyumsuz çizmediysem kendime büyük bir mimar diyebilirim.”

Celia kâğıdın üstüne eğilirken Dorothea yanağını şefkatle kardeşinin koluna dayadı. Celia bu hareketi anladı. Dorothea haksız olduğunu görmüş, Celia da onu affetmişti. Kendini bildi bileli Celia ablasını hem sayar hem de onu eleştirmeden duramazdı. Küçük

kardeş olarak her zaman boyunduruk altındaydı fakat kişisel fikirleri olmayan boyunduruklu bir mahluk var mıdır ki?

İKİNCİ BÖLÜM

"Şu baklakırı at üzerinde bize doğru gelen şövalyeyi görmüyor musun? Başında altın bir miğfer var." Sancho, "Benim görüp görebildiğim, benimki gibi boz bir eşeğe binmiş bir adam, kafasında parıltılı bir şey var," diye yanıt verdi. "Hah, aynen öyle," dedi Don Quijote, "o parlayan şey Mambrino'nun miğferi işte."

– CERVANTES, *Don Quijote*

Sir James Chettam'ın Davy'nin *Tarımın Kimyası* adlı kitabını okuduğundan bahsettiğini duyan Mr. Brooke, "Sir Humphrey Davy mi?" diye sordu çorbasını içerken her zamanki rahat gülümsemesiyle. "Evet, Sir Humphrey Davy. Onunla yıllar önce Cartwright'ta yemek yemiştik, Wordsworth da oradaydı, şair olan hani. Ama tuhaf bir durum var. Wordsworth'la aynı dönemde Cambridge'de olmamıza rağmen onunla hiç karşılaşmadık ve yirmi sene sonra Cartwright'ta beraber yemek yedik. Sizce de tuhaf değil mi bu? Fakat Davy de o yemekteydi, o da şairdir. Ya da şöyle diyebilirim: Wordsworth şair olarak birinci sıradaydı, Davy ise ikinci. Her bakımdan doğru bu."

Dorothea her zamankinden daha huzursuzdu. Konuk sayısı az ve oda sessiz olduğundan bir sulh hâkiminin ortaya saçtığı bu saçma sapan fikirler yemeğin başlarında haddinden fazla göze çarpıyordu. Dorothea, Bay Casaubon gibi bir adamın bu saçmalığa nasıl katlandığına şaşıyordu. Çok ağırbaşlı bir tavır var, diye düşündü; kırılmış saçları ve derine kaçmış gözleriyle Locke'un portresine benziyordu. Bir öğrenciye yakışan sıksa bedeni ve solgun teniyle, Sir James Chettam'ın temsil ettiği kızıl favorili, kanlı canlı İngiliz tipinden alabildiğine farklıydı.

"*Tarımın Kimyası*'nı okuyorum çünkü yarıcılara örnek olacak bir tarım metodu bulabilir miyim diye çiftliklerden birini kendim yönetmeye başlayacağım. Siz bu fikri nasıl buluyorsunuz, Miss